

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Geographica 16(2021)

ISSN 2084-5456

DOI 10.24917/20845456.16.8

Monika Machowska

Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska

„Tent cities” w Stanach Zjednoczonych jako element strategii walki z bezdomnością

Streszczenie

Niniejszy artykuł ma na celu przybliżenie tematyki „tent cities” w Stanach Zjednoczonych. Jest to zjawisko o wielu odsłonach i długiej historii – od obozowisk zbiegłych niewolników w okresie Wojny Secesyjnej, przez Hoovervilles, po „CCC Camps” i „She-She-She Camps” w ramach programu New Deal. Współcześnie obejmuje nielegalne „tent cities” oraz osady powstające przy udziale organizacji pozarządowych i akceptacji samorządów lokalnych. W okresie pandemii COVID-19 magistraty kilku największych aglomeracji kraju zorganizowały legalne „tent cities” jako zastępstwo zamkniętych schronisk dla osób w kryzysie bezdomności. Te działania nie tylko skupiły zainteresowanie mediów, ale stały się okazją do postawienia pytania o zasadność zastosowania podobnych rozwiązań jako stałych elementów federalnej strategii walki z bezdomnością. Udzielenie na nie wiarygodnej odpowiedzi może mieć szczególną wagę w obliczu konsekwencji zamrożenia amerykańskiej gospodarki, którymi są wysoki poziom bezrobocia, spadek dochodów i niewystarczająca liczba niedrogich mieszkań, a co za tym idzie ryzyko wzrostu populacji bezdomnych Amerykanów. Artykuł ma charakter deskryptywno-analityczny. Za podstawę analiz posłużyły statystyki i raporty administracji federalnej, organizacji pozarządowych, monografie, artykuły naukowe oraz materiały prasowe.

„Tent cities” in the United States as an element of anti-homelessness strategy

Abstract

The main purpose of this article is an introduction to the subject of tent cities in the United States. It is a phenomenon with many aspects and a long history – from the tent cities of runaway slaves during the Civil War, through Hoovervilles, to “CCC Camps” and “She-She-She Camps” under the New Deal Program. In recent times it includes illegal tent cities and habitats created with the participation of non-governmental organizations and the approval of local state administration. During the COVID-19 pandemic, the municipalities of several cities have organized legal tent cities as a replacement for homeless shelters which have been closed due to outbreak of COVID-19. This situation not only attracted the attention of the media, but became an opportunity to raise the question of the validity of using similar solutions as a permanent elements of the federal homelessness strategy. Giving a credible answer to them could be of particular importance in the situation of the economy turmoil, high unemployment rate,

loss of income and insufficient federal expenditures on affordable housing programs. In the near future these factors will contribute to increase the American homeless population. This work is a descriptive and analytical study, based on federal statistics and non-governmental organization reports, monographs, scientific articles and press coverage.

Słowa kluczowe: bezdomność; miasteczka namiotowe; organizacje pozarządowe; pandemia COVID-19; program pomocy społecznej; Stany Zjednoczone

Key words: COVID-19 pandemic; homelessness; non-governmental organisations; Social Security program; tent cities; United States

Otrzymano: 27.05.2021

Received: 27.05.2021

Zaakceptowano: 07.09.2021

Accepted: 07.09.2021

Sugerowana cytacja / Suggested citation: Machowska, M. (2021). „Tent cities” w Stanach Zjednoczonych jako element strategii walki z bezdomnością. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica*, 16, 128–139, doi: 10.24917/20845456.16.8

Wprowadzenie

Wybuch pandemii COVID-19 zainicjował w Stanach Zjednoczonych wprowadzenie rozwiązań, które do 2020 roku jawiły się jako zbyt kontrowersyjne. Od kilkunastu lat organizacje pozarządowe działające na rzecz legalizacji „tent cities”, czyli miasteczek namiotów dla osób w kryzysie bezdomności rzadko osiągały kompromis z administracjami samorządowymi kraju niechętnie tolerującymi istnienie podobnych obozowisk i marginalnie włączającymi się w ich organizację czy zarządzanie. Pojedyncze przypadki wspólnych inicjatyw wskazywały na wiele korzyści, które mogą płynąć z uregulowania statusu „tent cities”, szczególnie w obliczu niewydolności państwowego systemu pomocy i pogłębiającego się problemu bezdomności. Jednocześnie na merytoryczną dyskusję o tym zjawisku negatywnie wpływały medialne doniesienia dotyczące nadużyć w więzieniu w Phoenix zorganizowanym pod gołym niebem przez Joe Arpaio, a także planowanym przez administrację prezydenta Donalda Trumpa otwarciu miasteczka namiotów w Tornillo dla dzieci nieudokumentowanych imigrantów. Wzrost liczby nielegalnych obozowisk związany z wybuchem pandemii COVID-19 wywołał zainteresowanie mediów krajowych i zagranicznych tematem „tent cities”, a także podjęcie społecznej dyskusji dotyczącej ich legalizacji oraz kosztów utrzymania. Dodatkowym argumentem podjęcia takich rozważań były negatywne zmiany na rynku pracy i wynajmu w federacji.

Niniejszy artykuł ma charakter deskryptywno-analityczny. Jego celem jest przybliżenie zjawiska „tent cities” i ukazanie go w szerokim kontekście historycznym, społecznym i kulturowym. Jest to temat, nad którym warto pochylić się ze względu na jego aktualność oraz nieliczne publikacje w przestrzeni polskiej nauki. W kolejnych akapitach zostaną opisane próby podejmowane w przeszłości przez administrację USA tworzenia i zarządzania „tent cities”, a także fenomen Hoovervilles, których pamięć do dzisiaj odnajduje wiele odśłon w tekstach amerykańskiej kultury. Część z nich przekształciła się w stałe osady, a nawet miasta, które funkcjonują do dzisiaj. Po zwięzłym opisanu wybranych przykładów współczesnych obozowisk zostanie

podjęta próba zarysowania problemu niewystarczającej oferty taniego mieszkalnictwa w federacji, znacząco wpływającej na pogłębianie się bezdomności wśród amerykańskich obywateli oraz pojawienie alternatywnych form zamieszkania.

Pracę oparto o krytyczną analizę tekstów historycznych, monografii i artykułów naukowych oraz publikacji prasowych, które w okresie pandemii szczególnie licznie podejmowały tematykę obozowisk organizowanych dla Amerykanów w kryzysie bezdomności. W artykule znajdują się także odwołania do oficjalnych statystyk, programów administracji krajowej, dokumentów organizacji pozarządowych i ich rekomendacji.

Zorganizowane obozowiska dla zbiegłych niewolników podczas Wojny Secesyjnej

Pierwszymi w historii zorganizowanymi próbami rozwiązania przez administrację państwową problemu bezdomności wśród czarnych Amerykanów było utworzenie podczas Wojny Secesyjnej w latach 1861–1865 dwóch obozów, które nie tylko zapewniły im dach nad głową, ale przede wszystkim umożliwiły podjęcie pracy zarobkowej. W okresie trwania konfliktu generałowie Unii chętnie przyjmowali w szeregi armii zbiegłych niewolników, jednak wielu z nich nadal pozostawało bezdomnych (Johnson, 2010, 586). W 1862 roku podjęto działania, by choćby częściowo rozwiązać narastający problem migrujących Afroamerykanów i na rozkaz generała Ulyssesa S. Granta zorganizowano w Grand Junction obozowisko namiotów umieszczając w nim wyłącznie mężczyzn. Zatrudniano ich przy uprawie bawełny na okolicznych plantacjach. W niedługim czasie rozszerzono działalność, która objęła zlecenia osób prywatnych, a zapotrzebowanie na oferowane usługi było tak duże, że w 1863 roku otworzono kolejną placówkę, obóz w Memphis. Warunki życia w tych „tent cities” były bardzo ciężkie, jednak warto podkreślić, iż administratorzy oferowali nie tylko opiekę, ale i pracę, za którą otrzymywano niewielkie wynagrodzenie.

W okolicy Fortu Monroe w Virginii opanowanego przez siły Unii udawały się grupy niewolników, w tym rodziny z dziećmi. Powstał tutaj Grand Contraband Camp, który z prowizorycznego obozowiska z biegiem lat zamienił się w jedną z pierwszych samodzielnych wolnych społeczności Afroamerykanów, osiągając populację około 10 000 osób. Obecnie na terenie miejscowości Hampton kilka ulic bierze swój historyczny początek z traktów oryginalnego obozu, nawiązujących do ważnych postaci Wojny Secesyjnej oraz nadziei zbiegów na lepsze życie i uzyskanie wolności, w tym Grant Street, Lincoln Street, Union Street, Hope Street i Liberty Street (Blackburn, 2015).

W latach 1862–1865 w Port Royal byli niewolnicy i biali przedsiębiorcy z Północy przejęli majątki porzucone przez uciekających plantatorów Południa. W początkowym okresie po opanowaniu terenów przez siły Unii w 1861 roku, Afroamerykanie koczowali w prowizorycznych obozowiskach. Generał Thomas West Sherman jako pierwszy podjął działania w celu zorganizowania opieki nad nimi, inicjując otwieranie szkół i szpitali. Przedsięwzięcie to, w które zaangażowanych było ponad 50 nauczycieli, misjonarzy, urzędników i personelu medycznego znane jest dzisiaj pod nazwą Port Royal Experiment. W roku 1863 prezydent Abraham Lincoln zatwierdził przepisy, na mocy których 16 000 rodzin byłych niewolników zostało

uprawnionych do wykupu i spłaty po preferencyjnych cenach ziemi uprawnej. Część z nich zajęła się uprawą roli, część podjęła pracę jako robotnicy najemni, zakładając samodzielnie miasteczko Mitchelville na wyspie Hilton Head, które w 1865 roku liczyło 1 500 mieszkańców. Stworzyli od podstaw samorządne struktury w pełni „czarnej”, niezależnej społeczności. Eksperyment, który wyłonił się z prowizorycznych obozowisk i przekształcił w zorganizowaną osadę zakończyło rozporządzenie Andrew Johnsona, na mocy którego w 1865 roku zwrócono ziemię jej poprzednim, białym właścicielom (Ochiai, 2001: 94-117).

„Tent cities” Wielkiego Kryzysu – od nielegalnych Hoovervilles po programy New Deal

W pierwszych latach XX wieku liczba obywateli USA, którzy doświadczyli biedy osiągnęła najwyższy w historii poziom i wynosiła 40% całej populacji (Patterson, 1994, 10), według danych U.S. Census przekraczającej w 1900 roku 76 milionów osób (U.S. Census, 1900). Skrajne ubóstwo pociągało za sobą bezdomność, na którą wpływały dodatkowe czynniki, w tym seria naturalnych katastrof – trzęsienie ziemi w San Francisco w 1906 roku, po którym z całkowitej populacji miasta w wysokości 410 000 osób nawet 300 000 mogło stracić dach nad głową czy wielka powódź Mississippi w 1920 roku, skutkująca bezdomnością 1,3 miliona ludzi. W 1916 roku rozpoczęła się także Great Migration, podczas której wiejskie tereny Południa opuściło około 6 milionów Afroamerykanów poszukujących lepszego życia w bardziej rozwiniętych przemysłowo stanach Północy i na zachodzie kraju. Wielki Kryzys lat 1929–1933 oraz Dust Bowl pustosząca od 1931 roku 19 stanów federacji doprowadziły do nasilenia się zjawiska bezrobocia, które według szacowań uderzyło w 12 do 15 milionów obywateli, zaś 1 na 7 rodzin utrzymywała się wyłącznie z zapomóg (Johnson, 2010, 592). Stawka godzinowa spadła średnio o 50%, a ponad 90 000 firm i rodzinnych przedsiębiorstw zakończyło działalność (Hardman, 1999). Kryzys bezdomności stał się jednym z najpoważniejszych problemów, w głównej mierze dotyczącym amerykańskich miast (Kusmer, 2002: 4).

W konsekwencji trzecia dekada XX wieku to okres, w którym w aglomeracjach federacji pojawiały się liczne dzikie obozowiska bezdomnych zwane Hoovervilles, Nickelvilles czy „shanty towns”. Największe z nich w Nowym Jorku, Waszyngtonie czy St. Louis liczyły tysiące mieszkańców. Warto wspomnieć, iż pierwsze użycie w druku słowa Hooverville jest związane z nazwiskiem demokracji, reportera Charlesa Michelsona i rokiem 1930 (Kaltenborn, 1956, 88). Odnosiło się ono do urzędującego prezydenta Herberta Hoovera, często obwinianego przez opinię publiczną za załamanie amerykańskiej gospodarki. Opisy Hoovervilles pojawiały się w licznych tekstach kultury, by przytoczyć nagrodzone Pulitzerem *Grona gniewu* Johna Steinbecka z 1939 roku. Funkcjonował także specyficzny słownik związany z fenomenem Hoovervilles, który przeniknął do kultury masowej. Bezdomni, którym nie udało się znaleźć schronienia spali na ulicach przykryci „Hoover blankets” (starymi gazetami), mianem „Hoover flags” były określane puste kieszenie spodni wyłożone na nogawki, by zademonstrować, że nie ma w nich nawet drobnej monety, „Hoover leather” to tekturowe łaty w podszwach schodzonych butów, a „Hoover wagons” oznaczały samochody z pustym bakiem paliwa, do których zaprzęgnięto konie.

Warunki sanitarne tych obozowisk stwarzały poważne ryzyko zarówno dla samych bezdomnych, jak i sąsiednich osiedli, stąd często były niszczone przez służby miejskie. Jednak wiele z nich nie tylko było tolerowanych przez innych obywateli, ale nawet towarzyszyło im zorganizowane wsparcie organizacji charytatywnych. Mimo iż funkcjonowały na zasadach nieformalnych, największe z nich często posiadały swojego przedstawiciela, który mediował pomiędzy społecznością obozu i miasta. Takim przykładem było Hooverville w St. Louis, zbudowane w roku 1930. Było największym i najdłużej funkcjonującym amerykańskim obozowiskiem okresu Wielkiego Kryzysu, posiadało nieoficjalnego burmistrza, kaplice, a nawet instytucje socjalne niosące pomoc mieszkańcom dzięki datkom dobroczyńców. Przetrwało do 1936 roku, w którym ostatecznie zostało zrównane z ziemią.

Do poprawy sytuacji najuboższych Amerykanów przyczynił się New Deal wprowadzony przez Franklina D. Roosevelta, mianowanego na urząd 32 prezydenta USA w 1933 roku. Za główny cel polityki wewnętrznej swojej kadencji przyjął walkę z kryzysem, którą miał umożliwić program reform ekonomiczno-społecznych. Regulacje wprowadzane w kolejnych latach objęły cały kraj, mając na celu przeciwdziałanie bezrobociu poprzez zakrojony na wielką skalę projekt robót publicznych, budowy dróg, tam, pracy w leśnictwie, zwiększenie uprawnień związków zawodowych, wprowadzenie opieki socjalnej (w tym stanowej płacy minimalnej, ubezpieczeń społecznych i emerytur), a także umorzenie długów farmerom. Trwając od 1933 do 1942 roku zapewnił on pracę milionom Amerykanów.

Federal Emergency Relief Agency organizowała kontrolowane przez państwo, legalne obozowiska „CCC Camps” dla brygad pracowników robót publicznych Civilian Conservation Corps. Początkowo przyjmowały kształt „tent communities”, z upływem czasu zastępowane były barakami lub stałymi budynkami. Rekrutowano do nich bezrobotnych, nieżonatych mężczyzn w wieku 17–28 lat (Rosentreter, 1986).

Pomysłodawczynią ich żeńskich odpowiedników zwanych „She-She-She Camps” była żona prezydenta, Eleonora Roosevelt. W 1933 roku z Nowego Jorku do pierwszego z nich – „Camp Tera” (Temporary Emergency Relief Assistance) wyjechała grupa 17 kobiet. Do roku 1935 założono 90 podobnych jednostek, gdzie pracowało w sumie 5 000 Amerykanek. Obozowiska te były przeznaczone dla kobiet bezrobotnych, zagrożonych bezdomnością lub już pozbawionych dachu nad głową. Pobyt najczęściej obejmował 6 miesięczny turnus, a liczba podopiecznych nie przekraczała 100. Gwarantowano zakwaterowanie, odzież, darmowe posiłki, opiekę medyczną, a także kursy zawodowe. Obowiązkowa była praca w wymiarze 56–70 godzin miesięcznie, a kwota otrzymywana na własne wydatki zamykała się w wysokości 5 dolarów (odpowiednich dzisiejszych 100 dolarów). Ostatni „She-She-She Camp” zamknięto w 1937 roku (New Deal Resident Camps, 2021).

Współczesne „tent cities”

Współczesne „tent cities” mają rozmaity charakter, od „eco-villages”, przez osady tworzone wraz z organizacjami pozarządowymi, po dzikie obozowiska zajmowane przez bezdomnych, na ogół zwalczane przez lokalne administracje. Jak wykazuje w swoim artykule Chris Herring „tent cities” można postrzegać jako zjawisko

o ponad 150 letniej tradycji, towarzyszące politycznym i ekonomicznym przemianom kraju, a więc formę kontrowersyjnego dziedzictwa Ameryki (Herring, 2015). W poniższych akapitach zostaną zwięźle przedstawione przykłady najbardziej znanych z nich, których zadaniem jest wprowadzenie polskiego czytelnika w złożone relacje pomiędzy „tent cities”, a społeczeństwem USA.

Slab City, znajdujące się w stanie Kalifornia, na pustyni Sonoran jest często określane „ostatnim wolnym kawałkiem Ameryki” (Motlagh, 03.02.2012). To opuszczona baza wojskowa, którą zamieszkuje w okresie zimowym populacja kilku tysięcy osób. Pierwsi osadnicy pojawili się już w 1965 roku, a większość z nich wybrała to miejsce z konieczności – posiadając zbyt mały dochód lub będąc zupełnie pozbawionymi środków pozwalających na opłacenie życia w mieście. Zamieszkują je zarówno podróżujący indywidualiści, emeryci, żyjący z zasiłków i bezdomni. Ze względu na ekstremalnie wysokie temperatury w ciągu lata, populacja całorocznych rezydentów oscyluje zaledwie wokół 150 osób. W Slab City wytworzyło się poczucie wspólnoty, nieformalne instytucje, a jego społeczność przeprowadza regularne wybory władz osady (Nalewicki, 01.10.2018). Miejsce to jest często tematem projektów artystycznych, dokumentów i reportaży i towarzyszy mu dość pozytywny odbiór społeczny, mimo iż znaczna grupa mieszkańców to osoby uzależnione od substancji psychoaktywnych.

W Seattle na początku lat 90. działacze organizacji non profit otwarli pierwszy obóz, którego najnowszą odsłonę, znaną pod nazwą Tent City 4 dofinansowują m.in. Seattle Housing and Resources Effort (SHARE) oraz Women’s Housing Equality and Enhancement League (WHEEL). Posiada on sanitariaty, łaźnie, zorganizowany system zarządzania odpadami i ochronę. Organizacje samorządowe moderują jego funkcjonowanie i zapewniają bezpieczeństwo osobom w kryzysie bezdomności (Tent City 4).

W Portland w stanie Oregon od 2000 roku na zasadzie organizacji pozarządowej funkcjonuje Dignity Village, posiadająca własny kod pocztowy i statut zabraniający stosowania przemocy, zakłócania porządku, spożywania alkoholu i narkotyków na terenie obozowiska, a także w odległości co najmniej jednej przecznicy od niego. Mieszkańcy są zobowiązani do pracy na rzecz społeczności, a by do niej dołączyć konieczne jest pozytywne przejście procedury kwalifikującej. Dignity Village kieruje zespół zarządzający wspierany przez grupę wolontariuszy, dzięki czemu mieszkańcy mają dostęp do opieki medycznej, a nawet weterynaryjnej dla zwierząt domowych. Mogą korzystać z sanitariatów, wspólnej kuchni oraz telewizji (Dignity Village).

Camp Runamuck w Providence, Rhode Island także posiada zapisany kodeks, który zakazuje używania przemocy i wymaga pracy dla wspólnoty. Jest zarządzany przez 5-osobową radę i naczelnika obozu. Kolejny, Camp Quixote w Olympia, którego dobroczyńcami są lokalne parafie stworzył zestaw praw zabraniający agresywnych zachowań, dokonywania kradzieży i używania na jego terenie alkoholu, narkotyków. Wspólnota oczekuje od swoich członków 6 godzin tygodniowo prac społecznych i podejmuje wszystkie ważne decyzje w sposób demokratyczny, na drodze głosowania. Programy wsparcia nieformalnych obozowisk działają w Texasie – np. istnieją w ramach Office of Rural Community Affairs, Water Development Board i Department of Housing and Community Affairs, organizując pomoc w zapewnieniu mieszkańcom czystej wody, zarządzaniu odpadami i transportu (Loftus-Farren, 2011, 1049). Inne większe obozowiska, których nazwę należy wspomnieć to Opportunity

Village, Right 2 Dream, na Florydzie St. Vincent de Paul i w Kalifornii Temporary Homeless Service Area (THSA).

Pośród licznych na terenie całej federacji akcji charytatywnych mających na celu zapewnienie najbardziej podstawowego zakwaterowania bezdomnym warto wspomnieć choć dwa przykłady. W aglomeracji Los Angeles są regularnie przeprowadzane zbiórki funduszy na zakup namiotów. Działa także Elvis Summers w ramach projektu „Tiny House, Huge Purpose” – budowania mobilnych schronień wielkości miejsc parkingowych (Chilland, 23.09.2016). Ratusz uznał jednak, że są według obowiązującego prawa taką samą własnością jak wszystkie większe przedmioty i służby porządkowe konsekwentnie usuwają je z ulic lub niszczą podczas akcji likwidacji nielegalnych obozowisk.

W 2014 roku przy dużym zainteresowaniu mediów i działaczy organizacji pozarządowych dokonano likwidacji największego ze współczesnych amerykańskich stałych „tent cities” – The Jungle w San Jose w Kalifornii. Na 68 akrach znajdujących się w Dolinie Krzemowej zamieszkiwało ponad 300 osób, w tym pracujący, osoby starsze i rodziny z dziećmi. Lokalne władze zainwestowały 4 miliony dolarów na bony dla 200 mieszkańców, którymi mieli opłacić czynsze w subsydiowanych apartamentach. Niestety, w tym rejonie Kalifornii minimalna podaż niedrogich mieszkań, przy ogromnym zapotrzebowaniu na nie pozwala zarządcom lokali zastępczych dokonywać wyboru „najlepszych” lokatorów. To stało się powodem niepowodzenia akcji, mimo poniesienia dużych nakładów finansowych (Fernandez Campbell, Flores, 25.11.2014).

Skrajny przykład nadużyć ze strony administracji amerykańskiej w kontekście zjawiska „tent cities” stanowi Maricopa County Sheriff’s Tent City Jail w Arizonie, zorganizowane w 1993 roku przez Joe Arpaio. Zakład karny funkcjonował do 2017 roku, więźniowie mieszkali w zużytych wojskowych namiotach nawet podczas najintensywniejszych upałów, a na jego terenie dochodziło do wielu nadużyć ze strony służb porządkowych (Neuman, 12.10.2017). Wielokrotnie krytykowany przez organizacje broniące praw człowieka został ostatecznie zlikwidowany, a Arpaio, który skupił się na swojej działalności politycznej skazany za nielegalne zatrzymania i przetrzymywanie imigrantów. Prezydent Donald Trump skorzystał z prawa łaski publicznie nazywając go „wielkim amerykańskim patriotą” (Kelly, 25.08.2017).

Powyższe akapity ukazują różnorodność odsłon fenomenu „tent cities” w USA – od obozowisk zarządzanych przez organizacje pomocowe przy akceptacji lokalnych decydentów, po dzikie siedliska w odludnych miejscach, aż po więzienie pod gołym niebem. Do wybuchu pandemii COVID-19 sporadycznie zajmowały one uwagę mediów i społeczeństwa, jednak wymuszone trudną sytuacją decyzje kolejnych aglomeracji miejskich rozpoczęły nowy rozdział w dyskusji na temat „tent cities”.

Pandemia COVID-19 i podjęcie dyskusji o „tent cities”

Wiosną 2020 roku Las Vegas oficjalnie wytyczyło teren, który pod kontrolą wolontariuszy miały zajmować osoby bezdomne. Decyzję tę spowodowało pojawienie się ogniska zakażenia w jednej z noclegowni (Jeffery, 15.04.2020). W krajowych i zagranicznych mediach pojawiły się obszernie reportaże poświęcone kilkudziesięciu namiotom rozbitym obok magistratu San Francisco, w ścisłym centrum miasta. Jak

wykazały badania przeprowadzone już w pierwszych miesiącach implementacji obozów, uniknięcie wysokiej transmisji wirusa w przepelnionych schroniskach dla osób bezdomnych jest niemożliwe (Chapman, Kushel, 2020). Stało się to podstawą do podjęcia radykalnej decyzji o współpracy administracji i organizacji pozarządowych w celu wyznaczania „tent cities” w kolejnych aglomeracjach kraju. W mediach pojawiła się nazwa Trumpvilles, która bezpośrednio nawiązywała do obozowisk Wielkiego Kryzysu (In Pandemic, 23.12.2020).

Pandemia negatywnie wpłynęła na amerykańską gospodarkę: przyczyniła się do dynamicznego wzrostu stopy bezrobocia, zwiększyła zagrożenie popadnięciem w skrajne ubóstwo i bezdomność znacznej grupy obywateli. Najnowszy raport National Low Income Housing Coalition wskazuje, iż jeszcze przed jej wybuchem ilość dostępnych mieszkań dla osób z najniższym dochodem wynosiła 37 lokali na 100 gospodarstw domowych (The GAP, 2021, 5). To liczba 10,8 milionów z wszystkich 44 milionów amerykańskich rodzin, które nie posiadają na własność mieszkania i są zmuszone je wynajmować (The GAP, 2021, 3). Warto dodać, iż w porównaniu do pierwszego opublikowanego online raportu z 2016 roku, który mówił o relacji 31 do 100 (The GAP, 2016, 2) był to znaczący wzrost w przeciągu 3 lat.

Analizy przeprowadzone przez National Council of State Housing Agencies z września 2020 roku wykazały, iż 10–14 milionów amerykańskich gospodarstw domowych spóźniło się do połowy tego miesiąca z opłatami w kwocie około 12–17 miliardów dolarów, a całkowite zadłużenie do stycznia 2021 roku sięgnie 25–34 miliardów, co może skutkować wręczeniem wypowiedzenia 8,4 milionom rodzin, czyli ponad 20 milionom osób (STOUT, 2020, 4–5). W marcu i kwietniu 2020 roku na rynku pracy USA zredukowano ponad 21 milionów etatów i stopa bezrobocia w federacji osiągnęła wartość 14,7%, najwyższą od okresu Wielkiego Kryzysu lat 30. (The GAP, 2021: 1).

Raport dotyczący zjawiska bezdomności przygotowany dla Kongresu USA za rok 2020 podaje, że co najmniej 580 000 Amerykanów było przed pandemią dotkniętych kryzysem bezdomności i 6 na 10 bezdomnych przebywało w miastach (Henry, de Sousa, 2021, 1). Disaster Housing Recovery Coalition oceniła, iż działania administracji państwowej związane z obozami wprowadzonymi w związku z COVID-19 nie są wystarczające wobec skali tego zjawiska, szczególnie w perspektywie zapotrzebowania na dofinansowanie mieszkań mimo, że w ciągu pierwszego półrocza na ten cel przeznaczono ponad 3,9 miliarda dolarów (Yae, Aurand, 2020, 3). 42% wszystkich gospodarstw domowych doświadczyło bowiem obniżenia dochodów lub utraty zatrudnienia (Yae, Aurand, 2020, 1), jest zatem wysoce prawdopodobne, iż ilość osób pozbawionych dachu nad głową wzrośnie w najbliższym czasie, co przemawia za koniecznością podjęcia przez federację dodatkowych kroków.

W tym miejscu warto dodać, że od kilku dekad organizacje pozarządowe i niezależni badacze zjawiska bezdomności podejmowali dyskusję na temat organizowania „tent cities” pod auspicjami administracji państwowej. Przykładem jest opracowanie Zoe Loftus-Farren, która podsumowując w 2011 roku swoje badania postawiła tezę, iż wyznaczone, ogrodzone, patrolowane i zarządzane przez administrację państwową obozowiska mogą być wsparciem dla programów walki z pogłębiającym się kryzysem bezdomności w USA. Jak twierdziła, szacowany koszt na osobę, dekadę temu zamknął by się w przedziale 30–60 dolarów miesięcznie, czyli 360–720 dolarów rocznie. Obozowiska mogą w jej opinii stanowić rozwiązanie problemów

sanitarnych i epidemiologicznych, uwolnić od kocujących bezdomnych przestrzeń publiczną, dawać poczucie bezpieczeństwa oraz budować poczucie wspólnoty (Loftus-Farren, 2011, 1037–1081). Administracja mogłaby szybciej i efektywniej reagować na sytuacje kryzysowe, nieść w jednym miejscu zorganizowaną pomoc, móc tworzyć dopasowane programy wsparcia i na bieżąco zbierać wiarygodne dane, które z nich przynoszą najlepsze efekty.

Do tej pory nie pojawiły się jednak badania, które podejmowałyby ten temat w szerszym wymiarze i stanowiłyby podstawę do wyprowadzenia jednoznacznych wniosków. Większość informacji dotyczy bowiem pojedynczych, lokalnych rozwiązań. Przykładem tego jest informacja o bardzo wysokich kosztach utrzymania „tent city” w Los Angeles, która stoi w sprzeczności z тезami postawionymi przez Zoe Loftus-Farren. Otwarte w kwietniu 2021 roku obozowisko, objęte programem wydawania 3 posiłków dziennie, ochrony i zapewniające sanitariaty, kosztowały amerykańskiego podatnika ponad 2 600 dolarów za namiot miesięcznie (Scott, 25.05.2021). Nie ulega jednak żadnej wątpliwości, że „tent cities” nie powinny być rozwiązaniem docelowym lecz jedynie narzędziem z namysłem używanym w efektywnej walce z bezdomnością. Szczególnie przydatnym w trudnej sytuacji, w jakiej obecnie znajduje się liczna grupa amerykańskich obywateli.

Na koniec warto pokrótce wspomnieć o kilku oddolnych inicjatywach, których celem było zwrócenie uwagi na problem bezdomności w ostatnich trzech dekadach. Jednym z nich był projekt ustawy Bringing America Home Act (BAHA) z 2003 roku, przygotowany według pomysłu National Coalition for the Homeless i złożony przez Julię Carson, reprezentantkę stanu Indiana. Miał on oficjalnie ustanowić pokonanie bezdomności jako jeden z zasadniczych celów działania państwa. Ta propozycja została odrzucona zarówno przez Demokratów, jak i Republikanów, gdyż na mocy BAHA należałoby dokonać głębokiej reformy istniejącego systemu pomocy społecznej, dofinansować tanie budownictwo komunalne, opłacić dostępną dla każdego obywatela opiekę zdrowotną, a nawet zagwarantować powszechny minimalny dochód liczony w odniesieniu do realnych kosztów wynajmu lokali.

Działacze organizacji non profit stworzyli także Homeless Bill of Rights – kartę praw i wolności dedykowaną osobom w kryzysie bezdomności, której projekt zaprezentowano oficjalnie w roku 1992. Rhode Island był pierwszym stanem przyjmującym jej rekomendacje w czerwcu 2012 roku pod sygnaturą S 2052. W roku 2016 w Golden State dodatkowo zgłoszono Bill SB 876, czyli Bill to Rest, chroniący bezdomnych przed kryminalizacją ich pobytu w miejscach publicznych.

Idea „bezwzględnego zakwaterowania” wszystkich potrzebujących, czyli Housing First pojawiła się w Stanach Zjednoczonych już w latach 80. W 2009 roku United States Department of Housing and Urban Development (HUD) przygotował Homeless Emergency Assistance and Rapid Transition to Housing Act (HEARTH), nadający priorytet finansowaniu z zasobów federalnych projektów typu Housing First. Jednak liczba Amerykanów pozbawionych dachu and głową przekracza możliwości finansowe i organizacyjne programów opieki społecznej funkcjonujących w obecnej formie, co szczególnie mocno obnażyła sytuacja pandemii COVID-19. Aktywne uczestniczenie lokalnych decydentów w wyznaczaniu i utrzymaniu prowizorycznych obozowisk może być pierwszym krokiem w kierunku systemowego zwalczania pogłębiającego się kryzysu w społeczeństwie USA. Warto także pamiętać, że mimo

wielu kontrowersji, które towarzyszą „tent cities” w przeszłości stanowiły element oficjalnych i skutecznych programów pomocowych.

Zakończenie

Zjawisko „tent cities” ma długą historię w Stanach Zjednoczonych nie tylko wiążąc się ze problemem skrajnego ubóstwa, bezdomnością, ale także będąc elementem programów pomocowych pod auspicjami administracji federalnej. Współczesna odsłona tego fenomenu w niewielkim stopniu stanowiła przedmiot obiektywnych analiz, głównie funkcjonując w przestrzeni historycznej i kulturowej oraz należąc do domeny pomocy organizacji pozarządowych. „Tent cities” sporadycznie pojawiały się w dyskursie medialnym i najczęściej w negatywnym kontekście. Wybuch pandemii wirusa COVID-19, zamrożenie gospodarki oraz życia społecznego kraju doprowadziły do sytuacji, w której miliony Amerykanów znalazły się na granicy bezdomności, a wielu już doświadczających tego kryzysu straciło zakwaterowanie w systemie schronisk. Obozowiska namiotów organizowane w trybie nagłym przez lokalne samorządy zaczęły pojawiać się w miastach federacji, co wpłynęło na podjęcie szerokiej dyskusji na temat ich użyteczności, legalizacji i partycypacji w utrzymaniu. Wskazały też dysfunkcje rynku wynajmu i pogłębiający się od lat niedobór dostępnych mieszkań dla najniższej zarabiających obywateli.

Mimo wielu kontrowersji towarzyszących zjawisku „tent cities”, kilkanaście miesięcy ich funkcjonowania pod kontrolą administracji może pozwolić na zebranie większej ilości wiarygodnych danych. Część badaczy i organizacji charytatywnych zaangażowanych w działalność obozowisk od dłuższego czasu podnosiła kwestię zasadności ich istnienia, jednak głosy te pozostawały na uboczu dyskursu o strategiach walki z bezdomnością. Pandemia, która stała się inkubatorem niestandardowych rozwiązań, może jednocześnie stać się punktem wyjścia dla zmiany myślenia o „tent cities” i określenia roli, którą mogłyby odegrać w programach pomocy społecznej w USA.

Bibliografia

- Blackburn, M. (2015). *Free Before Emancipation. Letter from Virginia*. *Archeological Institute of America*. <https://www.archaeology.org/issues/184-1507/letter-from/3339-letter-from-virginia-contraband-camp>.
- Chapman, L.A.C., Kushel, M. (2020). *Comparison of infection control strategies to reduce COVID-19 outbreaks in homeless shelters in the United States: a simulation study*. <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.09.28.20203166v3?versioned=true>
- Hardman, J. (1999). *The Great Depression and the New Deal. Ethics of Development in a Global Environment*. https://web.stanford.edu/class/e297c/poverty_prejudice/soc_sec/hgre-at.html
- Johnson, R.A. (2010). African Americans and Homelessness: Moving Through History. *Journal of Black Studies*, 40(4), 583–605.
- Kaltenborn, H. (1956). *It Seems Like Yesterday*. University of Michigan.

- Kusmer, K.L. (2002). *Down and out, on the Road. The Homeless in American History*. NY: Oxford University Press.
- Loftus-Farren, Z. (2011). Tent Cities: An Interim Solution to Homelessness and Affordable Housing Shortages in the United States. *California Law Review*, 99, 1037–1081.
- New Deal Resident Camps for Unemployed Women*. (2021). PennPraxis, University of Pennsylvania. <https://storymaps.arcgis.com/stories/02050ee5b4d543cf93821f56382367c2>
- Ochiai, A. (2001). The Port Royal Experiment Revisited: Northern Visions of Reconstruction and the Land Question. *The New England Quarterly*, 74(1), 94–117.
- Patterson, J.T. (1994). *America's Struggle Against Poverty: 1900–1994*. Cambridge: Harvard University Press.
- Rosentreter, R.L. (1986). Roosevelt's Tree Army: Michigan's Civilian Conservation Corps. *Michigan History Magazine*. https://www.michigan.gov/mhc/0,9075,7-361-85147_87219_87222-472998--,00.html

Statystyki, raporty

- Henry, M., de Sousa, T. (2021). *The 2020 Annual Homeless Assessment Report (AHAR) to Congress*. <https://www.huduser.gov/portal/sites/default/files/pdf/2020-AHAR-Part-1.pdf>
- The GAP*. (2016). The Affordable Housing Gap Analysis. National Low Income Housing Coalition. https://reports.nlihc.org/sites/default/files/Gap-Report_2016.pdf
- The GAP*. (2021). The Affordable Housing Gap Analysis. National Low Income Housing Coalition. https://reports.nlihc.org/sites/default/files/gap/Gap-Report_2021.pdf
- STOUT. (2020). *Analysis of Current and Expected Rental Shortfall and Potential Evictions in the U.S. National Council of State Housing Agencies*. https://www.ncsha.org/wp-content/uploads/Analysis-of-Current-and-Expected-Rental-Shortfall-and-Potential-Evictions-in-the-US_Stout_FINAL.pdf
- U.S. Census 1900. <https://www2.census.gov/prod2/statcomp/documents/1901-02.pdf>
- Yae, R., Aurand, A. (2020). *Emergency Rental Assistance Programs in Response to Covid-19*. Disaster Housing Recovery Coalition. <https://nlihc.org/sites/default/files/Emergency-Rental-Assistance-Programs-3.pdf>

Artykuły prasowe

- Chilland, E. (23.09.2016). *Meet the LA man who has built dozens of tiny houses for homeless residents*. Los Angeles Curbed. <https://la.curbed.com/2016/9/23/13026572/tiny-houses-homeless-los-angeles-elvis-summers-interview>
- Fernandez Campbell, A., Flores, R. (25.11.2014). *How Silicon Valley Created America's Largest Homeless Camp*. The Atlantic. <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2014/11/how-silicon-valley-created-americas-largest-homeless-camp/431739/>
- Herring, Ch. (2015). *Tent City, America*. Places. <https://placesjournal.org/article/tent-city-america/?cn-reloaded=1>
- In Pandemic America's Tent Cities, a Grim future Grows Darker*. (23.12.2020). U.S. News. <https://www.usnews.com/news/top-news/articles/2020-12-23/in-pandemic-americas-tent-cities-a-grim-future-grows-darker>
- Jeffery, A. (15.04.2020). *In Las Vegas, a parking lot hosts homeless people during coronavirus outbreak*. CNBC. <https://www.cnn.com/2020/04/15/photos-las-vegas-parking-lot-hosts-homeless-people-during-coronavirus.html>

- Kelly, A. (25.08.2017). *President Trump Pardons Former Sheriff Joe Arpaio*. NPR. <https://www.npr.org/2017/08/25/545282459/president-trump-pardons-former-sheriff-joe-arpaio>
- Motlagh, J. (03.02.2012). *The Last Free Place in America. Slab City, Here We Come. Living Life Off The Grid in California's Badlands*. Time. <http://content.time.com/time/nation/article/0,8599,2105597,00.html>
- Nalewicki, J. (01.10.2018). *Inside Slab City, a Squatters' Paradise in Southern California*. Smithsonian Magazine. <https://www.smithsonianmag.com/travel/inside-slab-city-squatters-paradise-southern-california-180970218/>
- Neuman, S. (12.10.2017). *Sheriff Joe Arpaio's Infamous' Tent City Jail' Closes*. NPR. <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2017/10/12/557302259/sheriff-joe-arpaio-s-infamous-tent-city-jail-closes>
- Scott, A. (25.05.2021). *High Cost Of Los Angeles Homeless Camp Raises Eyebrows And Questions*. NPR. <https://www.npr.org/2021/05/25/999969718/high-cost-of-los-angeles-homeless-camp-raises-eyebrows-and-questions>

Strony internetowe

Tent City 4. <http://www.sharewheel.org/tent-city-4>
Dignity Village. <https://dignityvillage.org/>

Notka biograficzna o autorze: Monika Machowska, doktorantka Wydziałowych Kulturoznawczych Studiów Doktoranckich WSMiP UJ. Absolwentka Amerykanistyki, Rosjoznawstwa oraz Migracji Międzynarodowych na Uniwersytecie Jagiellońskim. Główne zainteresowania badawcze obejmują tematykę American Studies, problemy socjalne i fenomen bezdomności w USA, a także migracje, z naciskiem na historię i współczesność mniejszości ormiańskiej w Ameryce.

Biographical note of author: Monika Machowska, B.A. in Cultural Studies, specialty Russian and East European Studies, M.A. in American Studies, specialty North America, M.A. in International Migrations at Jagiellonian University in Cracow, Poland. PhD student at Jagiellonian University focusing on American Studies, ethnicity and migrations. Currently working on social and cultural aspects of American homelessness phenomenon and Armenian Americans minority group.

ORCID: 0000-0001-8347-9093

e-mail: monika.machowska@gmail.com